الکترونیکی رسنۍ electronic media

انټرنټ (internet)

انټرنټ نړیوال کمپیوټری شبکه ده چې د زرګونو کوچنیو کمپیوټري شبکو درلودونکې دي، کوم چې د اتصال په منظور یو له بل سره انتخات شوی دی. دنړیوال ویب یا جال(world web wide) (www) تعریف ځینې کمپیوټر پوهان داسې کوي:

)) نړیوال جال هغه ځای دی چې متن او تصویر پکې خوندي کیږي او د انټرنټ په مټ د غه متن او تصویر څوک لیدلی یا لوستلی شي. ((

انټرنیټ یو مستقل شی نه دی، چې خلاک دنړۍ د مختلفو سیمو څخه خپل سولګرونه (computers) ورته وصل کړي ، بلکې انټرنیټ په خپله د همدې کمپیوټرونو دوصلېدو په صورت کې تشکیل شوی ، چې هر معمولي کارونکي کولای شي د انټرنیټ د خدماتو څخه برخمن شي ، داخدمتونه کېدای شي په دغه لاندې ډول وي:

۱: دبرېښنالیک خدمات (e-mail)

۲: بنډار خوني (chat rooms) دمختلفو بحثونو لپاره

۳: پرلیکه بنډارونه (chat)

۴: انټرنیټي لوبې (games)

۵: دنړۍ د مختلفو منابعو څخه د مالوماتو لاس ته راوړل

۶: برېښنایي سوداګري (e-commerce)

۷: دفیلمونو لیدل او د راډیویي کانالونو ته غوږ ایستل.

۸: دمختلفو دوتنو (فایلونو) رالېښل (download)

9: پرلیکه زده کړې (e-learning)

Ketabton.com

انټرنټ یو اځني خوبایي (ښېوالی) دادی چې په اسانه او ارزانه ډول په کم وخت کې معلومات تري ترلاسه کولی شو . او په مختلفو ډولونو د نړۍ له هری نقطی سره ارتباط ټېنګه ولی شو . نن ورځ ډېر معموله طریقه د ارتباط لپاره د انټرنټ له لارې د ایمل (e-mail) یا الکترونیکي پوست پواسته د ارتباط ټېنګول دي، په ملیونونو خلک په څو ثانیو کې خپل پیغامونه، تصویرونه لیږدوي. انټرنټ دلومړي ځل لپاره په ۱۹۸۰م کال کې د امریکا د کلفورنیا په پوهنتون کې د ساړه جنګ په دوران کې معرفي شو نن ورځ په ټوله نړۍ کې له هغې څخه استفاد کیږي.

امریکایانو چې په جنګ جهاني کې د روسانو څارونکي وو . ددغه څارني اود روسانو د احتمالی بریدونو لپار د نظامي اطلاعاتو د لاسته راوړلو لپاره دغه نظامي طرحه د رند (rand) د شرکت په غاړه وه د دغه شرکت اعلان وکړ چې امریکا داسې یو سیستم ته ضرورت لري چې له مختلفو کړیو او هستو څخه بدون له مرکزیت څخه تشکیل شوي وي هغه پدی نه پوهیدل چې دنني انټرنټ د اساس او بنیاد ایښودونکی دي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

انټرنټ یا شبکه په ۱۹۸۰م کال کې په نني مفهوم رامنځته شوه او اوس خلک کولی شي په د یجیتل کمپیوټري خط لوړو نړیوالو معلوماتو ته ور داخل شي. انټرنټ خاص مرکز نلري او په هیڅ سازمان پوری ندی تړلی. په حقیقت کې انټرنټ غیر مرکزي ارتباطي نظام دی مګر هره تشکیل شوی شبکه په یوه شرکت یا سازمان او دولت پوری اړه لري. چې په مستقل ډول اداره کیږی او اطلاعات په لویو کمپیوټرو کې د server په نوم ذخیره کوی.

د انټرنټ په کارولو سره مونږ دنړی لیدلو ته نه ورځو بلکې دغه نړی ده چې موږ یې په نمایشي ډول مطالعه کو

د یویشتمې پیړۍ ټولنیز ارتباطي وسیلې:

د ټولنیز ارتباط په برخه کې د یووشتمې پیړۍ لاسته راوړنې د انټرنټ یا هم نړیواله ارتباطي شبکه ده، وروسته له هغه چې د انسان په واسطه د فضا تسخیر، او نړیوالو قدرتونه یو پر بل د بریالتوب د لارو چارو پلټلو په هڅه کې شول، ترڅو د سوړ جنګ په اړوند بهترینې وسیلې تشخیص او د رامنځ ته کیدلو په لټه کې شول، بیله دې چې یو له بل سره د صلحې له لارې یو ځای شي. د ارتباط نوي ټولنیز وسایل د دماغي ګډوډۍ او د ذهني تسخیر د پراختیا لامل د ټولې نړۍ پر مخ وګرځیدل. او یا هم د ټولنیز ارتباط نوی وسایل د ټولې نړۍ پرمخ د سرګمې د رامنځ ته کیدو او د پراختیا سبب وګرځیدل.

د دوهم نړیوال جنګ له پای ځخه وروسته لوی قدرتونه د تود جنګ نه جبران کیدونکو خطرونو ته متوجه شول، او د نړیوالو افکارو د جوړونې په اړوند پدې وپوهیدل چې د دوی لپاره تر ټولو ښه لار ارتباطي وسایل دي، د امریکا متحده ایالات وروسته لدې چې په دوهم نړیوال جنګ کې د شوروي متحد وو. د رقابت په ډګر کې ددې موضوع او اړړښت په درک سره د (advanced research project agency) یا هم (arpaned په نوم سازمان ۱۹۲۹ کال کې ایجاد شو. د دغه سازمان دنده په لومړیو کې د زوروا کو قدرتو څارنه او د فضائي موضوعاتو په اړوند مطالعه وه، کله چې په ۱۹۸۰م کال کې فضائي څیړنې زور واخیست ټیم برنر زلي چې په (w.e.b) ونومول شو چې ددغه په پایله کې خلک اوس مهال کولی شې د یو کمپیوټر او تلیفون پواسطه د لیکې په لرلو سره د مشترکې ژبې ځخه په ګټه اخیستو د لیږدونې د پروتوکول (transmission control protocol) او انټرنیټ پروتوکول (internet protocol) له لارې دوی کولای شې د نړیوالو اطلاعاتو ډګر ته ورداخل شي. لدې ځخه په ګټه اخستو شیکاګو تریبون (chicago online) د لومړۍ نسخې په توګه الکترونیکې نسخه د (وب) پرمخ ولیږدوله. د تازه پیښو او اطلاعاتو ته د انعکاس ورکولو کولو د ټولنې په رامنځته کیدو سره د بیان آزادي د مدنې ټولنو او د دولتونو په خصوصي برخو کې د دغه انقلاب په بهیر کې په ۲۰۰۳ د دسمبر له ۱۰ ځخه ۱۲ د انټرنیټ د مدیرت، او د رسنیو د اداري اړوند ژور بحثونه رامنځته شول، پدې اړوند ځنې اصطلاحات چې د (postmodern society) یا پرمختللې ټولنه او (knowledge society) منځته راغلل د دغه ټولنې موخه او هدف نړۍ د اطلاعاتي ټولنې په نوم بد لول وو، نړۍ پیژندنه او له محدودیتونو ځخه بهر کول ؤ، پدې اساس هیڅ ځوک نشي کولی د پرمختګونه لړۍ محدوده او اطلاعات له خپل ځان سره وساتئ.

یونسکو په ۲۰۰۳م کال کې (memory of the information) کتاب کې یا سایبر ژورنالیزم کې دغه اطلاعات داسې ډلبندي کړل، چې له نوموړې ډلبندۍ ځخه یې هدف له هرګروپ ځخه ملاتړ او حمایه کول ؤ.

(c) ketabton.com: The Digital Library

۱ -: د ارتباطات او ديالوګ وسايل: چې د مستقيم (نيغ په نيغه) راکړه ورکړه او ګډون کونکو ته بيلا بيل والۍ ورکوی، او په يو وخت کې د تعامل (ګډون) لامل ګرځی.

۲ -: د اطلاع موندنې سامان آلات as a tool for finding information

د اطلاعاتو د موندنې ترټولو آسانه او بهترينې لارې، د ډيناميک مرکزونو سره په ارتباط کې د ماشينونو او نورو وسايلو په واسطه ځيرېنې ترسره او د پيښو په اړوند د لومړنی معلوماتو تر لاسه شي،

۳ -: د الکترونيکې نشراتو نوی عامل، as a new vehicle for electronic publishing

په ټولیزه توګه په ځينو مواردو کې په خوښ کړای شويو ځايونو کې رواجي طريقې سره د محتوا او منځپانګې چې د الکترونيکې نشراتو يو اځنۍ عامل انټرنټ دي.

۴ -: د رسنيو تر منځ تجارتې او صنعتي وضعي اړوند څرګندونې او د معلوماتو خپرول. as a tool for commercial distribution and intermediation پدې سره د محصولاتو د عرضه کونکو ياهم د پلورنکو ترمنځ اړيکې رامنځته کيږي.

۵ -: د په زړه پوری او ښو ويناوو او د تفريحي مطالبو څرګندونه.

as a tool for binding about

دمتنونو ګرځنده او ثابتو انځورونو، او د ليدلو او اوريدلو وړ توليداتو په اړوند د يو مطلب د نوی والۍ او په زړه پورې والۍ په موخه چې د افکارو جوړونکې دي.

انټرنيټ په ټولو هيوادونو کې تر ټولو آسان ترينه او آرزان ترينه وسيله ده، چې د هيوادونو د د ځواکمنتيا او رغولو په چارو کې ترې استفاده کيږي، انټرنيټ د الکترونيکي زده کړو دروازې پرانستې چې په دې برخه کې مهم او په زړه پورې ګټل کيږي، الکترونيکي دولت د انټرنيټ په مرسته رامنځته کيږی، او د انټرنيټ په مرسته شفافيت او پراختيا مومي، همدارنګه د اداري فساد په وړاندې د مبارزې د بډې (رشوت) د لمنځه وړلو په برخه کې امکانات برابروي.

په واقعيت کې د څو کلونو راهيسې وبلاګونه په کار وړل کيږي، او د امريکا متحده ايالاتو په ۲۰۰۴م کال کې د رياستې جمهوری په انتخاباتو کې الکترونيکې رسنيو په زړه پورې ونډه لرله، پدې وخت کې د جورج واشنګټن د پوهنتون د ارتباطاتو پرفيسور د (البرت مي) پدې عقيده ؤ چې د ۲۰۰۴ کال کې د انتخاباتو وبلاګونه د انتخاباتو اړوند ؤ،

د امريکا متحده ايالات د ۲۰۰۸م کال د انتخاباتو د پراختيا يو اځنۍ عامل ويديو بلاګينګ دي چې کانديد کسانو هڅه کوله ترڅو د انټرنټ له لارې خپلې خبرې او پيغامونه خپاره کړي، همدارنګه د انځورونو، او ويديوګانو په خپراوی او د کانديد اشخاصو د د ويناوو، نظرونو او د هغوی د تصويرونو په خپرولو کې ئې مرسته کوله.

(c) ketabton.com: The Digital Library

د پیو تحقیقاتي مرکز د لاسته راوړنو په اړه داسې راځي چې انټرنټ او (آنلاین) رسنۍ د امریکا د سیاست په برخه کې یو محوري رول ترسره کوي، د مثال په ډول کابو نیمایي امریکایان او یا د امریکې او سیدونکې خبرونه او د ریاست جمهوری د انتخاباتو سیالۍ د آنلاین رسنیو له لاري تعقیبوي، د تحقیقاتي مطالعې د مرکز د څیړنې په اساس ٪۱۷ د لوړ عمر لرونکي امریکایان وائي ، چې هره ورځ د سیاسی وبسایټونو پلټنه کوي، لنډ پیغامونه او انتخاباتي او تبلیغاتي ایملونه مطالعه کوي.

د امریکایې مسؤولینو په وینا یو شمیر امریکایان چې اړوند مسایل یې د انټرنټ له لاري تعقیبول د ۲۰۰۴م کال په پرتله په ۲۰۰۷ کال کې دوه براره شول، د دې مطالعې په اساس ۲۲۵۱ کسان تر څیړنې لاندې نیول شوي ؤ، د ریاست جمهوري د انتخاباتو کاندیدانو د دغه هیواد په اندازه له انټرنټ څخه کټه پورته کوله، آنلاین ویدیویي سایټونه په مثال د یوتیوب او ټولنیزه شبکې په مثال د فیسبوک د مهمو رسنیو په قطار کې یو له بله په ۲۰۰۸ کې راځرګند شول، د پیو د مؤسسې د لاسته راوړنو په اساس ٪۳۵ امریکایان سیاسي ویدیو ګـاني ګـوري، همدارنګـه ٪۱۰ ټولنیزې شبکې د اطلاعاتو د لاسته راوړلو په موخ کاروي او پدې برخه کې تري کار اخلي،

جف جارویس چې د امریکا د (سیتي) د پوهنتون استاد دي د امریکا په وروستیو انتخاباتو کې د (جان مک کین) د ناکامي لامل په آنلاین رسنیو کې د تبلیغاتي خپرونو د کیفت او د هغه د معیار ټیټوالی ښودلی، په حقیقت کې په انټرنیټ سره تبلیغات باید ددغې رسنۍ د ارزښت او د ګټه اخیستونکو او کارکونکو د روحیې سره سم جوړ شي تر څو د مخاطبینو د توجو د جذب او زړه راښکون په موخه د کاندیدانو پیغامونه په ښه ډول ولیږدوي.

الکترونیکي خپروني:

دکتنمبرک په واسطه د چاپ د متحرک ماشین په کشف سره مطبوعاتو ته په نړۍ کې د اطلاعاتو د ښې رسوني په سبب د جمعي یا ټولنیزي کلیمې د استعمال ویاړ ورپه برخه شو، مګـر دغه مقام چاپي رسنیو د څو پیړیو په طی کولو سره خپل کړ، تردې چې په بازارونو کې د چاپي رسنیو د غه انحصار د رادیو او تلویزون په منځته راتګ سره یو څه کمزوری شو. د مطبوعاتو صنعت په امریکا کې له ۱۹۲۰م کال څخه وروسته د لوستونکو له کمښت سره مخامخ شو. د نوموړي جریان د تغیر لپاره ډیرې معمولي د پرمختګ لاري چارې په کار واچول شوي، دغه صنعت د کیفیت په لحاظ له ښوالي څخه علاوه د لیکنیې رسنۍ د رنګـه عکسونو د چاپ د خبري ګـرافیکونو څخه استفاده د معیاري لی اوټ کارونه او همدارنګـه د لنډو خبري رپوټونو له کاروني څخه استفاده او د نورو مؤثرو طریقو په کار اچونه لکه زړه راښکونکي عنوانونه.

د ۱۹۸۰م کال له لومړیو څخه د الکترونیکي نسخو کارونه پیل شوه. د دغه کال په لومړیو کې د تکس د ویدیو کارونه چې اوس له منځه تللې استفاده کیده. څرنګـه چې انټرنټ ۲۸ کاله مخکې په کار پیل وکړ. مګـر تر ۱۹۹۳م کاله پدې ونه توانیدل چې د ناشرانو موافق نظر له یو مناسب ستیج څخه ځان ته راجلب کړي. د ۱۹۸۹م د مه د ۲۷ څخه د (ادیتوراند پا بلیشر اکتیو) مؤسس د ۲۸۵۹ سایټونو یو فهرست جوړ کړ، چې عمومي ورځپاڼې او اونیزی پکې شاملې وي؛ په نړۍ کې یې خپور کړ، چې ۱۷۴۹ له هغې څخه د امریکا په متحده ایالاتو کې خپریدل. مطبوعاتو له انټرنیټ څخه د یوې

(c) ketabton.com: The Digital Library

محافظتي او آسانه نشريدونکې وسيلې په توګه چې تبليغاتي پيغامونه يې په بڼه شکل استقبال او نشر کړل کار واخيست،

دری سره ترلی رسنيزی بڼی:

ددی لپاره چی د سايبرفضاکی دشته نورو رسنيزو بڼو پر ځرګـتيا وپوهيږو ، دلته يی په لنډ ډول څيړو .

برښنايی رسنی: electronic media

د الکټرانيک يا بريښنايی رسنيو کليمه تر انټرنيټ مخکی يو ازی راډيو او تلويزون ته کاريده، خو دانترنيټ به منځ ته راتګ سره بيا هم ويب او ويبلاګـونه ته همدغه برښنايی يا الکټرانيک کليمه وکاريده، په برښنايی رسنيو کی ټولی هغه رسنيزی وسيلی راځی ، چی له بريښنا سره سراو کار لری .

ډيجيټل رسنی : digital media

ډيجيټل رسنی د (صفر او يو) شيمرې رسنيو ته ويل کيږی، چی دصفر او يو په چوکاټ کی خپل معلومات وړاندی کوی، دبيلګـی په ډول راډيو او تلويزون برښنايی رسنی دی خو که توکی يا خبری منځپانګـه يی په صفر او يو (ډيسکيټ، سی دی، يافلش) بدل شی، ډيجيټل بڼه غوره کوی.

ډيجيټل رسنی له صفر اويو څخه اخوا خپل سری عمل نشی کولای، او که چيری دعمل اړتيا پيښيږی، يوه بله خوځنده وسيله به يی عامل ګـرځی، لکه کمپيوتر ،انترنيټ ،راديو ،ټلويزون اوداسی نور.

د ډيجيټل او انلاين رسنيو ترمنځ توپير دادی؛ چی ډيجيټل په وسايلو کی خوندی وی، او پر انټرنيټ کې نه وی پرليکه شوی، خو انلاين بيا پخپله په انټرنيټ کی موجود وی، ډيجيټل رسنی هغه مهال پر ليکه يا انلاين ګڼل کيږی، چی پر ويب راجوتی شی. لکه دورځپاڼی (پی ډی ايف) نسخه.

سايبر رسنی: cyber media

د cyber کلمه د cybernetic د کليمې يوه برخه ده، چې د لومړي ځل لپاره په ۱۹۴۸م کال د اړيکو يو کارپوه ناربرت وينز وکاروله ، cybernetic د لاتيني ژبې د gubernetic له ريښې څخه اخيستل شوي، چې د لارښوني او قومانديِ لپاره کاريده. cybernetic د مطالعي او پوهي معني ورکوي، خو تر ډيره د سايبر د کليمې اطلاق په انټرنټي فضا او پر هغه څه باندي اطلاق کيږي، چې پر دغه فضا کې موجود وي.

سايبررسنی دانترنيت په نړی کې دشته والی له امله انلاين او ډيجيټل دواړه بڼی لری، يانی هم انلاين ورته ويلای شو ،ا و هم ډيجيټل، سايبر د انسان او ډيجيټل ماشينونه له ترکيبه زږيږي، او څورسنيزی بڼی درلودای شی، په سايبرخبريالی کی د کس اوکارکوونکی هڅی بيا دصفرپرلوري پرمخ ځي، او د سيستم هڅې بيا د سلو پر لوري ځي، دبيلګـی په توګـه، که موږپه انټرنيټی پلټونکو ماشينونو کی يو څيزغواړو ، سيسټم موږته په زرګـونو اړوند توکی راوړی، له دغوتوکو نه ديوه ياڅو په غوراوی کی موږخپلواک يو .

(c) ketabton.com: The Digital Library

په سايبير فضا کی فلټرنګ بشپړنه وی، ځکه که خبری سايت فلټرکيږی انټرنيټی نسخه يی پاتی کيږی، اوخلک يی په اسانی سره موندلی شی.

الکترونيکي ورځپاڼه:

الکترون ی کي ورځپاڼي هغه آزادی رسنۍ دي چي له زماني او مکاني محدوديتونو څخه آزادي وی. دتلګراف هغه پخوانی سيستم چي دتلګراف په واسطه به ليکونه ليږل کيدل، له منځه لاړ او ځای يي انترنټ ونيولو. په انټرنټ کي د معلوماتو د لوستلو لپاره يوکس کولی شي چي څه شي، څه وخت او په څه طريقه يوه ليکنه ولولي. آن لاين ژورناليزم کولی شو چي نن ورځ له اخبار، راديو، تلويزون څخه چي ۲۴ ساعته خپرونی کوي، لوړ او دخپرونو په لحاظ بهتره وګڼو.

د الکترونيکي ورځپاڼو اړښت:

د الکترونيکي ورځپاڼو ليکنه د ژورناليستانو لپاره نسبتا نوي مفهوم دي، په خبري اطاقونو او له خبرنګارانو سره د کمپيوټر موجوديت، بيل خصوص په اوسني عصر کي د دريم نسل له نوي تکنالوژی)) g3 څخه استفاده د تلکس دستګاوي او د حروف چينۍ لپاره له کمپيوټرونو څخه استفاده او يا هم د حروف چنۍ لپاره د ليتوګرافۍ د نويو او عصري سيستمونو کارول، د او سني عصر لپاره تر ټولو نوی موضوعات دي، مګر د نړۍ په کچه د ورځپاڼه ليکني په برخه کي نوی ندي، موږ اوس هم د نړۍ په څير له دغه ظرفيتونو سره آشنا نه يو، يو څه انګيزه او د ابتدايي معلوماتو څرک يي تر موږ رارسيدلۍ، په کامل ډول مو له هغي څخه استفاده نده کړي.

په اطلاع رسونه کي سرعت ترټولو مهم ترين عنصر دي چي په الکترونيکي ورځپاڼه ليکنه کي د چاپيدونکو ورځپاڼو په نسبت په الکترونيکي ورځپاڼه ليکنه کي تر ډيره د عمل بڼه ورکړل شوي، نن ورځ اوريدونکي تر ټولو تازه معلوماتو د تر لاسه کولو په هڅه کي دي، کيداي شي الکترونيکي رسنۍ اوريدونکي په ژوندي بڼه په سيل بينو تبديل کړي.

په نړيواله کچه لويي تلويزوني شبکي په ژوندي بڼه د خپرونو په خپرولو سره د اطلاعاتو همدي شکل ته ميلان کوي، په نني عصر کي د اطلاعاتو همدي پراخوالي او نوی والی الکترونيکي ورځپاڼو ته په خوځنده ډول په قوت ورکولو او پراخوالي کي مهم رول لري. له هغه ځايه چي د خبر رسوني پرمختللي ټولني له بيلابيلو منابعو څخه د اطلاعاتو په لاسته راوړلو کي يو له بل سره په رقابت کي دي، له همدي امله دغه ټولني د اطلاعاتو په لاسته راوړلو کي له نويو طريقو د تکنالوژۍ څخه استفاده کوي. او په نويو اسانه او سريعترينو طريقو سره اطلاعات تر خپلو اوريدونکو رسوي، که چيري دوی په دي ونه توانيږي چي د اطلاعاتو په رسولو کي د وخت له نويو او ديجيتل طريقو څخه کار واخلي په دغو سياليو کي به شاته پاتي وي. پدي سبب له ديجيتل ورځپاڼه ليکنو سره اشنايي لازمي او ضروري ده.

داچي الکترونيکي ورځپاڼه ليکنه په يوه نوی او ټولنيزه پديده تبديله شوي، پدي لحاظ څو مهمي نقطي ضروري دي چي له هغه څخه بايد غفلت ونکړو.

(c) ketabton.com: The Digital Library

۱ د ډيجيټل ورځپاڼه ليکنه يواځې شکل دى محتوا نده ځينې کسان پدې فکر کې دي چې نويو ورځپاڼه ليکنو ته لاس رسى د ارتباطاتو اهدافو ته لاس رسى دى، حال دا چې نوموړي مسئلې يو له بله زيات فاصله لري، يوازې نوى تکنالوژۍ ته لاس رسى نشي کولاى چې د ځوان نسل ځانګړتيا يا فکري پوهه په هغې باندې اتکا وکړي، او د ورځپاڼه ليکنې له طريقو څخه يې بې نيازه کړي. صرف نوى تکنالوژۍ نشي کولاى چې دغه نسل له نويو موضوعاتو، او اخلاقي او حقوقي ملاحظاتو، په ژورناليستې ژبه تسلط او د رپوټ ليکنې د تکنيکونو له کشف څخه ژورناليستان بې خبره کړي.

۲ د ورځپاڼه ليکنې پخوانۍ نسل هم نشي کولاى چې د تکنالوژۍ دغه مدرن او نوى سيستم ته شا کړي، د دغه نسل لپاره ډيره د افسوس خبره ده چې خپلې لاسته راوړنې د نوى تکنالوژى له مخاطبانو نه دريغوى، دوى بايدې د خپل ځان او ډيجيټل ټولنو ترمنځ د ورځپاڼه ليکونکې د دوهم نسل په څير د پله حيثت غوره کړي.

۳ د ورځپاڼه ليکنې لومړى او دوهم نسل بايد په دغه نويې تکنالوژۍ کې ورک نشي له دغه نويې تکنالوژى څخه بايد يواځې د يو پول په صفت کار واخلي، يا په بله معنى دغه نوى تکنالوژى د خپلو افکارو او نظرياتو د ليږدولو د يوې وسيلې په توګه وکاروي.

۴ د ډيجيټل ورځپاڼه ليکنې تر ټولو مطلوب حالت دادى چې په هغه کې نوى مفاهيم او مطالب په اطلاع رسونه کې را پيدا او د عميق پيغام په شکل کې نوى والې رامنځته شي، ترڅو له بيلا بيلو منابعو سره ارتباط پراخه شي. او د کرکتني درک ته په کتو سره د ورځپاڼه ليکنې ښه موقف ترلاسه کړ.

نن د اطلاعاتو په خپرولو او لاسته راوړلو کې تر ټولو لوى پرمختګ رامنځته شوى، تر دې چې د اطلاع رسوني يا د اطلاعاتو لاسته راوړنه د پراخوالي په لحاظ تر اسمانه رسيدلي، د ځمکې له هرې نقطې څخه د انټرنيټ صفحې ته په داخليدو سره د اطلاعاتو د لاسته راوړلو اړتيا پوره شوه، نن ورځ انټرنيټ مونږ ته دا توان رابښلى چې جهان له يو کوچني مستطيل سره مقايسه کړو چې په موز کې اچول شوى.

د اينټرنټي خپرونو ځانګړ تياوې:

د انټرنيټي خپرنو ځنې ځانګړ تياوى په لاندې ډول دي.

۱ -: څرنګه چې د وخت په لحاظ د انټرنيټ پرصفحه مطالب او خبرونه لنډ وي لنډ مطالب په ښه ډول د خلکو د توجو وړ ګرځي.

۲ -: آزاد محيطي ستيجونه دا ايجادوي چې له هغه څخه خلک يو له بل سره په ښډار راولي، او دغه رسنيو ته تازه جوړښت ورپه بر خه کړي.

۳ -: الکترونيکي ټولنه يواځې د يو ډير سريع او تيز تيريدونکې موج په څير ده، چې د مسؤليت د اداکولو تر ټولو ښه وسيله ده.

۴ په دغو آزادو ستيجونو کې خپريدونکې احساسات نشي کولاى چې ژورناليستې تعبيرونه او د ليکنې مهارتونه څرګند کړي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

۵ په الکترونيکي نشراتو کې داسې غير واقعي مطالب هم وجود لري چې بايد پرې پوه شو او خاتمه ورکړل شي، او د لوستونکو د ضرورتونو مطابق داسې پرمعنا صوتي او تصويري منځپانګه لوستونکو ته وړاندې کړو چې د خلکو د توجو سبب وګرځي. د چاپي نشراتو په پرتله الکترونيکي نشرات هرڅه بايد په موفقيت او په بهتره ډول زياتو فني مهارتونو ته ضرورت لري. مګر واقعيت دادی چې ترټولو او چټ خپرونکي د انټرنيټ په شبکه کې له خاصو تحقيقاتو څخه وروسته خپلو ګرافيکو او مورو ته په پراخوالي ورکولو کې د هغه په محدوديت خبرې کوي. يو شخص د انټرنټ په شبکه کې د يو مطلب په خپرولو سره ناشر جوړيږي، مګر واقعي کار له دغه مقام څخه ګټه اخيستل دي.

د الکترونيکي ورځپاڼو بهير ته لنډه کتنه :

د الکترونيکي ورځپاڼو تعداد ورځ په ورځ پراخوالی مومي، هغه رپوټ چې په ۱۹۹۲م کال کې خپور شو (هارپر) اعلان وکړ چې ۷۷٪ ورځپاڼې دا اراده لري، چې له چاپي خپرونو سربېره، دوی بايد الکترونيکي نسخه هم نشر ته وسپاري، څرنګه چې د دغو ورځپاڼو تعداد په امريکا کې فوق العاده زيات دی. مګر د هغې توسعه له امريکا څخه بهر هم تر سترګو کيږي، هغه رپوټ چې په (مربر) پورې تړاو لري په سلو کې ۴۳ ټولې اينټرنتي ورځپاڼې له امريکا څخه بهر دي، دا په داسې حال کې چې دغه نتيجه لدې څخه يو کال مخکې په سلو کې ۲۹ وه، دغه نوی او تازه طريقه د خبر ليږدولو چې په ډير دقيق ډول په همغه سرعت له انټرنيټي کانال څخه د هغه په کومک خبر ليږدول کيږي، او د رشد په حالت کې ده، الکترونيکي ورځپاڼه هغه نشريه ده چې د وب په شبکه کې د اسانه لاس رسي وړ ده، د کمپيوټر په ژبه له ټولو خبري ګرافيکونو سره د متن ارائه د کمپيوټر له صفحې څخه په استفاده ليدلی شو .

الکترونيکي ورځپاڼه کيدای شي چې د چاپي ورځپاڼو يوه مجازی نسخه وي، او يا په مکمل ډول هغې ته ورتوالی ولري، د انټرنټي ورځپاڼو ځيني برخې يوازې په انټرنټ کې موجودی وی، د انټرنټي ورځپاڼو د ماهيت (اصلوالي) د درک لپاره د رسنيو له غنايي نظريې څخه کار اخيستل کيږي، د رسنيو غنايي نظريه د ځلورو ځانګړتياوو درلودونکې ده، مناسب سرعت، د منبع شخصي ماهيت او غنايي او د کارونکي د ژبې بيلابيل والی، معمولا ټولنيزې رسنۍ تخصصي ضرورتونو ته اړنه دي، که څه هم د رسنيو ځيني برخې د ويش په لحاظ د ځينو کوچنيو برخو درلودونکې دي؛ چې تخصصي مطالب خپروي، مګر ځيني وخت ډير تخصصي وي، لکه تخصصي مجلې چې په تخصصي ډول خپلو خپرونو ته دوام ورکوي، مګر نومړي مجلې هم په تنهايي سره نشي کولی چې د يوې لويې ټولنې غوښتنو ته ځواب ووايي، دغه کار معمولا ځيني وخت په ورځپاڼو کې هم صدق کوي. که څه هم ځيني تحقيقي ورځپاڼې د ورزشي او تفريحي اطلاعاتو په خپرولو پورې محدودې وي، مګر نشي کولی د ورزش يا سرګرمۍ د خاصو ډولو په خپرولو تمکز وکړي، د دغو کوششونو محدودول ممکن د يوی رسنۍ کلي ماهيت له منځه يوسي، لدې ټولو سره سره په يوه انټرنټي ورځپاڼه کې کيدای شي هغه محدوديتونه چې د فضا له نظره موجود وي له منځه يوسي، په همدې دليل زياتو اطلاعاتو ته لاس رسۍ چې خلک کولای شي د خپلو غوښتنو مطابق مطالب پکې انتخاب کړي، د خبرونو او اطلاعاتو ، خبري سرويسونه چې د خلکو د غوښتنو او سليقو مطابق په مختلفو ډولو طبقه بندي شوي؛ او له

(c) ketabton.com: The Digital Library

بیلا بیلو منابعو څخه تنظیم شوي وي، دغه ورځپاڼې پخپله د دي توان لري چې په هغې کې یو لوستونکی د خپلی خوښې مطالب په آسانه ډول ولولي.

د رسنیو بله غنایې عبارت ده د جملو له اغیزمنتیا او غیر اغیزمنتیا څخه چې جملي څومره اغیزمنې دي، ځرنګه چې په چاپي رسنیو کې د جملو ساده والی اغیزمنتیا او د لنډو ساده جملو کارول حتمي او ضروري چاره ده، که چیرې په الکترونیکي ورځپاڼو کې زموږ لیکنې ژبه ساده او روانه نه وي، کلمې مو پیچلي او یا ډیرې نوي وي، لوستونکي یوازې د موز په کلیک سره زموږ ورځپاڼه پریږدي، او نورو سایټونو ته داخلیږي، په همدې سبب غنایې د کلام په الکترونیکې ورځپاڼو کې زیات د توجو وړ خبره ده

نړیوا له شبکه: word wide web

که چیرې تاسې یو کمپیوټر او مودیم ولری، په ډیره اساني سره کولی شې د تلفوني شبکو له لارې اینټرنټ او وروسته له شبکې سره وصل شې، وروسته د خپل هدف لپاره په انترنټ کې پلټنه وکړی، دغه ځانګړې سافتویر (نرم افزار) دی چې تاسې ته د دې امکان برابروي؛ ترڅو په نړیوا له شبکه کې تاسې سره راغونډ کړي، ترڅو د خپل نظر وړ منځپانګې ته لاس رسی پیدا کړی، او تاسې مجبور یې چې د اینټرنټې خدمتونه د برابرولو لپاره د ips (انټرنیټ پالنوال) له سیستم سره متصل شې، او یوه اطلاعاتي فضا ستاسې لپاره برابره کړي، هغه څه چې باید ستاسې لپاره برابر شي، هغه تاسې باید لومړی په نظر کې ونیسی، (د هغه انتخاب کول دي) ، ځکه هغه څه چې تاسې غواړی ویې لولې، د هغه په باره کې اطلاعات د انټرنټ په شبکه کې موجود دي، د شبکې اطلاعات په انترنټي تارنماوی (سایټونه یا ایمیلونه) کې ساتل کیږي، په اوسني وخت کې په میلیونونو تارنماوی د انټرنټ په شبکه کې وجود لري، چې د بې شماره سازمانونو او اشخاصو پوسیله جوړیږی، او کوربه توب یې کوي، د نمونې په ډول:

۱ -: خبري سازمانونه، ورځپاڼې، تلویزون او خبري آژانسونه.

۲ -: تجارتي سازمانونه (د کارخانو خاوندان د خرید او فروش په باره کې او مالي سرویسونه).

۳ -: ملي او محلي سازمانونه.

۴ -: د فشار ګروپونه چې غواړي په سیاسي، اجتماعي او مذهبي لحاظ تغیراتو رامنځته کړي.

۵ -: هغه سازمانونه چې هدف یې مالي لاسته راوړنې نه وي. لکه خیریه مؤسسات.

۶ -: په میلیونونو نور کسان له نړیوالې شبکې څخه په نړیوا له ژبه د خپلي ذهني، مذهبي، او عقیدوي آرزوګانو لپاره استفاده کوي.

د ویب (نړیوال جال) پیژندنه:

د ۱۹۸۰ لسیزی په لومړیو کی (دټیم برنرزلی) په نامه یو تن فزیک پوه؛ د اورپا د اټومی څیړنو په مرکز (سرن) کی د کمپیوټرونو د خپلمنځی ښلونی پراختیا وړاندی کړه، او ویې ویل چی په راتلونکی کی کیدای شی په

(c) ketabton.com: The Digital Library

دی ټوګه دفزیک ټولو اړوندو فایلونو او معلوماتو ته لاسرسی ومومی، په ۱۹۸۸کال کې د خپاره شوي متن لپاره پرګرام خپور شو او د ۱۹۸۹کال په مارچ کی برنرزلی او رابرت کایلیایو یوه بله پروژه پیل کړه، چې د کمپیوټري شبکې له لاري یې خواره متنونه چمتو کول، دغه پروژه د)) ویب غځنې جال((نومیده. دا حقیقت کې په بیلابیلا برخو کی دفزیک پوهانو ترمنځ داړیکو ټینګښت په موخه پیل شوی وه، دویب شبکه د ۱۹۹۱کال په مې میاشت کی دویب په نامه خپره او پر ۱۹۹۳کال ټولو خلکو ته ور وپیژندل شوه. ویب نړیوا له شبکه په انټرتیټ کی دخبر رسونې یوه نوی او په همدغه ترڅ کی اغیزناکه لاره ده، پوهانو دویب د ودی او پرمختګ ترټولو ستر لاملونه درنګه ګرافیکی انځورونو فلم،غږ او متنونو دپراخ وړاندیز وړتیا بولی.

ویب د انترنټ یوه برخه:

دنړی په ګوټ ګوټ کی دکمپیوټر ډیر کارکوونکی له ویب سره سرو کار لري، په دغه لامل ډیری رسنۍ او کمپیوټری کارکوونکی ویب او انټرنیټ څیز ګڼې،خو ویب دانټرنیټ دستری نړی یوازی یوه برخه ده په انټرنیټ کی ftp.telnet او نور څیزونه او کیبلونه دکمپیوټرونه او په خپله دشبکې تارونه هم راځی.

د انټرنیټ ځانګړی ترون http نومیږی، چی په انټرنیټ کی دویب کارونی اسانتیاوی برابروی، د انټرنیټ ترټولو ستره موخه داده. چی کارکوونکی دنورو په کمپیوټرونو کی له زیرمه شویو توکو ګټه واخلی ftp.telnet او نور ټول د خدمت وړاندی کوونکو servers کی راځی، دویب او ftp ترمنځ یوا ځی توپیر د http په پوستکالی کی دی، ویب servers او ویب ایکسپلورر له http نه په ګټه اخستنی سره خپلمنځی اړیکی تینګوی، او دویب توکی ،چی په html ژبه لیکل شوی، سره تبادله کوی html دویب نړیوا له ژبه ګڼل کیږی. چی دهغه پر بنسټ دویب ټولی چاری سمبالیږی.

ورځپاڼه او نړیوال جال: (internet)

په نړیوال جال کې به هيڅ داسې د حساب وړ ورځپاڼه نوي، چې ويبپاڼه ونه لري، د امريکا د ورځپاڼو ټولنې (naa) د سروې له مخې په نړۍ کې نږدې ۵۷ ميليونه وګړي، د ورځپاڼو له ويبپاڼو کار اخلي. د نيويارک ټايمز امريکايې ورځپاڼې د آنلاين لوستونکو شمير تر چاپي اوښتی. ځکه اوس يې د پوښښ کچه د امريکا د لوېې وچې پر ځای تر ټولې نړۍ رسيږي. خو آيا د لوستونکو په يو دغسې ستر شمير سره د دغو ورځپاڼو اقتصادي وضعه ښه شوې ده؟

دا ډيره سخته پوښتنه ده، ځکه ځواب يې بشپړه څيړنه غواړي. خو د يادو شوو ورځپاڼو د چلونکو په وينا د دوی د چوپړ چارې وړيا بڼه لري. او عايداتي سرچنې (خرڅلاو او اشتهارونه يې خورا کمزوري دي.)

ګڼ شمير ورځپاڼې په آنلاين نړۍ کې يوه تګلاره خپله کړې ده، دغه ورځپاڼه بيرني خبرونه له پيدا ينښت سره سم خپروي. د ګڼ شمير آنلاين چلونکې الن راسبريجر وايي: (دا ناشونې ده چې چاپي نسخې ته منتظر پاتي شو .) ګڼې نورې داسې بېلګې شته چې د چاپي او انلاين رسنيو دوه اړخيز اغيز رابښيي. په اسپانيا کې د (and) په نامه ورځپاڼې خپله مازديګرنۍ (adn2) ورځپاڼه هم را ايستلې ده. چې ډيرې د مسافرو لپاره ځانګړې شوې. د (and2) موخه داده چې مساپرو کورونو ته ترسيدا او انټرنيټ په کتو مخکې ښکاره کړې، او

(c) ketabton.com: The Digital Library

خپلي ګڼې پري وپلوري. (له ويب نه تر چاپه) ستراتژي بيا په چاپي نسخه کې د اينټرنيټې نسخې په کاريدنه ټينګار کوي، lass ultimas noticias ورځپاڼه خپله انلاين نسخه په چاپي کی هم خپروی په جرمنی کی rheinische post ورځپاڼه د opinio په نامه سره يوه بله چاپی نسخه خپروي، چې د آنلاين او چاپي نسخې ګډوله ګڼل کيږي، دا هم شونې ده، چي د آن لاين او چاپي رسنيو خبر خونی هم سره يو ځای شي، او په ګډه کاروکړي. دغه راز د ورځپاڼو کچه هم ورو ورو وړه کيږي، په فرانسه جرمني او دلته افغانستان کې د ټابلويېد کچې ورځ په ورځ خورا ډيرې شوې دي، د کچي وړوکوالی د لوستونکو لپاره په لوسته او مطالعه کې مرسته کوي، او که په موټرو کې يې هم لولي، نورو ته به يې مزاحمت نه کيږي، osterreich او london paper له پيله لا په کوچنۍ کچه خپريږي، مګرې ډير خپرندويان په دې لټه کې دي، چې د خپلو ورځپاڼو بڼه د مجلو په څير کړي.

په دوديزه خبريالۍ کې لوستونکي ورځپاڼې ته پر ليکونو بسنه کوي، که ليکوالان وې ورځپاڼې ته له لاسری پرته خپلي ليکنې استوي، دغه مسئله په دريمه نړۍ کې، په ځانګړي توګه افغانستان کې خورا ډيره تر سترګو کيږي. په آن لاين ورځپاڼو کې بيا لوستونکي پر بريښناليک بسنه نه کوي. هغوی د رسنيو يا ورځپاڼو له څښتنانو غواړي چې دوی ته بلاګونه جوړ کړي، او خپلي ليکنې د همدغه بلاګونو له لارې خپري کړي، همدا اوس د نړۍ ټولې مشهورې ورځپاڼې، لکه ګارډين تلګراف دغسې بې بې سي آن لاين په پښتو کې ټول افغان، وربل او ځينې نورې ويبپاڼې خپلو لوستونکو ته د بلاګونو آسانتياوې ورکوي، او په ځينې مواردو کې دا هم په ډاګه شوي چي تر سايټونو د بلاګونو ليدونکې ډير دي.

د سياليو نوی بڼه:

همدا وس په نړی کی تر ۱۳۲ پوری ورځپاڼی د ۵۰ ميليونو په شاوخوا کی ګڼی وړيا ويشی، دوی خپلی ګڼی په وړيا ډول دهر کور په وره کی ږدی. دا د سترو ورځپاڼو ننګونه ده اودوی بايد د سيالی ډګر ته راووځی. يو شمير ورځپاڼو دکچی د کموالی او د ورځپاڼی وړيا ويش ته په پاملرنی سره ځانګړی پارکيزو خپرونو ته لاس واچوو. د بيلګی په ډول په فرانسه کی play bac press ورځپاڼه د ماشومانو لپاره د دوی د بيلابلو عمرونو په پام نيونی سره څلور ورځپاڼی خپروی، دغه څلور ورځپاڼی، (le petit mon quotidien) (quoti),(quoidien) او (l actu شاوخوا 200 زره ګڼی خپروی، د امريکا د کاروليناايالت په بلافټن کی blufftion today هم د سياليو روان بهير ته په پاملرنی سره ديوی وړی ټولنی لپاره له انټرنيټی مطالبو سره مل خپرونی پيل کړی.

په لويديځ کی ورځپاڼی په دی لټه کی دی چی د انلاين رسنيو له پراختيا او ودی سره يو ځای خپلی پيښې ټينګکی وساتی او داسی لاری چاری ولټوی. چی له نوی خبريالی سره پری سيالی وکړای شی.

بازارموندنه: marketing

(c) ketabton.com: The Digital Library

د ورځپاڼې تر ټولو ستر مالي بنسټ د اشتهارونو جوړول دي. د نړۍ ترټولي مهمې ورځپاڼې په دې لټه کې دي. چې څه ډول بازار ومومي ،د ورخپاڼې له لوګو نه رانيولي. تروړيا فزيکي اشتهارونو پورې هر څه دبازار موندني اودلوستونکو د رانښکون په موخه کيږي.

ډيرې ورځپاڼې د خپل اشتهار په موخه له راډيو ،تلويزون او پوسترونو کار اخلي په دې توګه هم لوستونکي مومي او هم د اشتهاروالو پام وراړوي.

له چاپ تر انټرنيټه سبک بدلون مومي؟

دخبريالي يو شمير کار پوهان په دې باور دي؛ چې په چاپي او انلاين رسنيو کې د سبک دبدلون مساله دومره مطرح نده، ځکه سبک او ليکنۍ تګلارې ډير د پيښې په ځرګندتيا پورې اړه لري. د بيلګې په توګه د کورنيو چارو په وزارت بريد کيږي؛ او رسنۍ د شته سياليو له مخې، همدارنګه د چټکتيا له مخې ژوندۍ ساتې، خو دلته سر چپه هرم يا د سخت خبر سبک تر بل هغه غوره کار ورکوي. ځکه خبريال د فچيرې او نرمې خبريالې اړتيا او فرصت دواړه نه مومي، دغسې تودې پيښې تاوده خبرونه او چټک خبرې سبکونه غواړي، دا که په انلاين رسنيو کې وي او که په چاپي کې، دغه راز که د آن لاين رسنيو خبرې متنونه، ليډونه ،سرليکونه او د انځورليکونو برخې وڅيړل شي، له چاپي خپرونو سره ئې دومره توپير نه تر سترګو کيږي، دغه ثابته پاتې کيدنه داپه اثبات رسوي، چې تيوريکې مسايل لاپر خپل ځاى ټينګ ولاړ دي او دا وسايل او تيکنالوژي ده، چې د خبريالي بڼې ته بدلون ورکوي.

د الکترونيکي ورځپاڼو ماهيت: the core journalism

که چيرې موږ يو خبري اطاق ته داخل شو، او يو د هغه له کارکونکو سره خبرې اترې وکړو، کيداى شي چې هغه راته وواېي، چې ورځپاڼه ليکنه د يو ړنده چې بايد تدريس شي، داخبره واضح ده، کيداى شي يو څوک له يوه مجرب او ماهر ورځپاڼه ليکونکي سره د ورځپاڼي ليکنې په کار پيل وکړي، له يو څه وخت عملي کار څخه وروسته ښه ورځپاڼه ليکنه زده کړي، مګر د ورځپاڼې ليکنې واقعي ځانګړتيا چې هغه د خبريال استعداد او د خبرې مطالبو د ترلاسه کولو ښه ذوق دی، ذاتي ندي، ترڅو هر خبريال يې بايد لومړی ولري، کيداى شي دغه ځانګړنه په يوکس کي له ازل څخه موجوده وي، او يا نوی موجوده، يو ښه مسلکي ژورناليست بايد له عملي ابتکار او مهارت سره حساس وي، چې کيداي شي نوموړي چاره له هغه څخه ډيره سخته او زياتي هوښياری او پوهې ته ضرورت ولري، کوم چې موږ ئې په نظر کې لرو او قابل د احترام وي.

البته دا خبره درسته ده چې کيداى شي ځينې کسان د طبعي استعداد خاوندان وي، ترڅو د ورځپاڼه ليکنې په جريان کي د ورځپاڼې د مهمو عناصرو ، لکه: له بيګانه خلکو څخه د شخصي پوښتني کولو وړتيا ، په ډيره هوښيارۍ سره د خپلې پوهې او ذکاوت ښکاره کول، بې شکه نوموړی هغه کسان دي چې په ورځپاڼه ليکنه کې له نورو څخه ډير ښه ماهر وي، ډير پوه، د پياوړي او ښه استعداد واله تحقيق کونکي، رپوټ ليکونکي، د پلان او طرحې جوړونکي او ليکوالان ډير ښه وي، مګر پدې معني نه چې زيات خلک د ورځپاڼه ليکنې

(c) ketabton.com: The Digital Library

ځانګړتیاوو ته لاس رسی نلري، یا ورځپاڼه لیکونکې ندي، کیدای شي دغه جوهر په یو چا کې ذاتي وجود ولري، ځکه دغه ځانګړي علم او پوهه ده چې لاسته راوړنکی یې باید له ځانګړو استادانو څخه لاسته راوړي.

څرنګه چې په نړۍ کې آنلاین (الکترونیک) د دې امکانات برابر کړي، چې هره ورځ په میلیونونه انسانان کولای شي په یوه (وب) کې تحقیق او پلټنه وکړي، او نشرات وړاندې کړي، لکه څرنګه چې په دې برخه کې یادونه وشوه، چې پخوانۍ لاسته راوړنې لکه د خبر پېژندنه او د پیښو په اړه د اطلاعاتو لاسته راوړل، د خبرونو ارائه او وړاندې کولو زده کړه، پدې لحاظ ویلی شو چې ورځپاڼه لیکنه د زدکړې وړ ده.

د ورځپاڼه لیکنې د جریان ماهیت او ارزښت: the core journalistic process

څرنګه چې ورځپاڼه لیکنه هغه جریان دی چې د مقرراتو، جوړښتونو او د نتایجو درلودونکې ده، د ورځپاڼه لیکنې دغه ارزښت ته په کتو نوموړی بهیر باید یو وچ او بې روحه جریان نوي، ترڅو د استعداد او تخیل د له منځه تلو سبب ونه ګرځي، مګر دغه جریان د ورځپاڼه لیکنې د ځینو جوړنکو اجزاوو څخه دي، ورځپاڼه لیکنه د څلورو مراحلو درلودنکې ده،

۱: د اطلاع او خبر موندنه، تشخیص او لاسته راړل چې د لوستونکو د علاقمندۍ او جذابیت سبب ګرځي.

۲: د دغو ټولو لازمو او ضروري موضوعاتو وړاندې تهیه او ترتیبول.

۳: له نوموړو ټولو موضوعاتو څخه د مهمو او خبری موضوعاتو انتخابول.

۴: د دغو مؤثر ترینو موضوعاتو نشر ته سپارل.

په مطبوعاتو، رادیو او تلویزون کې د ورځپاڼې لیکنې چارې له دغه پرله پسې والي او مراحلو څخه پیروي کوي، ترڅو ټول مطالب د یوې مجموعې تر عنوان لاندې له هغه وقایعو څخه چې په یو ځای د وړاندې کولو وړ وي نشر شي، لکه څرنګه چې موږ وینو آن لاین ورځپاڼه لیکنی متفاوتې دي، څرنګه چې (وب) یو غیر خطي (نه چاپیدونکي) رسنۍ ده چې لوستونکې کولای شي، هغه څه چې دوی ته په زړه پوری وي انتخاب او نور لرې کړي، پدې سربیره لکه څرنګه چې مخکې یادونه وشوه دغه څلور مراحل په آن لاین کې هم په کار وړل کیږي، دغه څلور مراحل د الکترونیکي ورځپاڼه لیکنې د خبري عناصرو په ترکیب محتوا، نظم او ترکیب کې مهم رول لري، او همدارنګه د الکترونیکي ورځپاڼه لیکنې د منځپانګې په نشر او خپریدو کې مهم رول لري.

الکترونیکي پست: e-email

ایمیل دژورنالست لپاره د رپوټ یا خبر ورکولو په برخه کې ډیرې تیزې څرګندونې دي. ایمیل د ژورنالستانو لپاره هغه وسیله ده چې د هغه پواسطه په نړیواله کچه معلوماتو ته لاس رسی پیدا کوي. دغه ورځپاڼې او سنیو چاپي او برقي رسنیو ته په کتو سره زیات ورتوالی لري. هغه وخت چې متحرک ګرافیکونه او آواز لرونکي

(c) ketabton.com: The Digital Library

آهنګونه په الکترونیکی ورځپاڼوکې له عکسونو سره اضافه شي. الکترونیکي رسنۍ په ژوندی او هیجانه انګیزه بلوي.

له انټرنټ څخه استفاده کونکي په ۱۳۷۹ کال کې له ۴۰ څخه تر ۵۰ میلیونو خلکو رسیدلی، مګر د وخت په تیریدو سره د خلکو له الکترونیکي ورځپاڼو سره زیاته مینه پیدا شوه او زیاتو خلکو ورته مراجعه وکړه. دالکترونیکي ورځپاڼو په مینوالو کې په پراخه کچه زیاتوالی راغي. څو کاله وروسته ددې احتمال شته چې الکترونیکي رسنۍ داوسینو رسنیو ځای ونیسي.

د اینټرنټ پواسطه کولی شو چې د اشخاصو یا ډلو ترمنځ د ایمل له لاري مطالب یا لیکنۍ متن او یا هم اسناد تباله کړو، اکثره د اینټرنټ وړاندې کونکي سرویسونه د ips اینټرنټ ته د لاس رسي له لاري د ایمل پواسطه خپل منځي ارتباطات ټینګ کړي، زیاتره کارکونکي د الکترونیکي پوست له لاري خپل کارونه سرته رسوي، مګر شبکه او الکترونیکي پست دوه متفاوت سیستمونه دي، تاسې کولای شی چې له ایمیل څخه استفاده وکړی بدون لدې چې شبکې ته لاس رسۍ ولري.

الکترونیکي پوسټ د څو ځانګړو خاصیتونو درلودونکې دی.

۱ سرعت -: تاسي کولای شی خپل پیغام ولیکی او په ډیره چټکي سره یې د خپل هدف لور ته ولیږدوي، دغه سرعت ډیر سریع او کله هم نستا سریع وی چې د ارتباط د برقراری په وخت پورې ارتباط لري.

۲ هدف ته په بیړه رسیدل -: دغه موضوع نړیواله یا کیدای شي شخصی وي، له نړیوالو کرکټرونو سره خبري اتري په الکترونیکي پوست کې د بدلون یا اوښتون قابلیت، تاسي کولای شی د الکترونیکي پوست پواسطه د ښوطرحو د په زړه پوري مطالبو څرګندونکي شی چې د دغه مطالب د ایمیل پواسطه لیږدول کیږي.

دانټرنیټ پاڼو دآدرسونو دجوړیدو عناصر

هره انټرنیټ پاڼه ځان ته یو بېل آدرس لري ، چي یو دبل سره بېلوي، دبېلګي په ډول ستاسو پام ودې لاندي آدرس ته رااړوم.

۱۲۳۴

http://www.breshna.com

۱ -: -http دویب پاڼو د خلاصولو لپاره یو پروټوکول (تړون) دی ، چي دهمدې تړون په وسیله ویوه لټووني (browser) ته ویل کیږي ، چي په څه او څنګه یوه پاڼه خلاصه کړي.

۲ -: -www ددې ښودنه کوي ، کومه ویب پاڼه چي تاسو خلاصوئ ، هغه نړیواله ویب پاڼه ده ، یعني نوموړې پاڼه انټرنیټ ته په وصل شویو سرورونو کې ځای په ځای شوې ده.

۳ -: دربیمه برخه -: دویب پاڼې نوم دی، لکه بېنوا ، ټول افغان، پوهندوست ، مورچل او داسې نور ...

۴ -: ددې ښودنه کوي، کومه ویب پاڼه چي تاسو خلاصوئ هغه په یوه تجارتي محدودې پوري اړه پیدا کوي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

په دې هکله ستاسو پام و دې لاندې لښتيليک (جدول) ته را اړوو .

يوه ويب پاڼه ، کېدای سي د غه لاندي روستاړي (suffix) ولري.

وروستاړی بشپړ ويی (لغت)

com commercial

org organization

net network

tv television

gov government.

edu education

mil military

af afghanistan

دو همه برخه

وبلاگ weblog

د انټرنيټ په مټ يو شمير امکانات ، وسايل او خدمتونه، د مينوالو په واک او لاس کې ورکول کيږي، د انټرنيټ تر ټولو يوه په زړه پوري ځانګړتيا داده؛ چې د خدمت په موخه د مينه والو لپاره ددې توان په واک کې ورکوي ترڅو له مخاطب کس سره يو له بله نيغ په نيغه په خبرو او د خپل فکر او نظر په شريکولو کې يو له بله معلومات شريک کړي.

هرڅوک کولی شي د انترنټ په مټ خپله پوه او تجربه د نورو کسانو په اختيار کې ورکړي، او په ټولنه کې خپل ځان او شخصيت د شبکه يي ټولنې د غړو په توګه مطرح او وړاندې کړي، د ارتباط داسې لارې چارې چې هرڅوک وکولای شي خپل مطالب او نظريات او يا فکري پوهه تر نورو په تر ټولو آسانه او بدون له کوم محدوديت څخه ورسوي. ايا د داسې وسايلو د استعمالولو مينوال ياست؟

آيا د يوې شخصي ورځپاڼې په لرلو سره خوښ ياست چې پدې سره وکولای شئ خپل د خوښې وړ مطالب د موضوع اړوند د غوښتنې سره سم روښانه کړی؟

په څو ورستيو کلونو کې بشريت په نوي نړۍ کې قدمونه ايښي چې بغير له شک څخه تر ټولو مهمترينه لاسته راوړنه د ارتباط او اطلاعاتو اومعلوماتو له خپرولو سره په تړاو د وبلاګ د منځته راتګ موضوع ده، نن ورځ موږ د دغه پرمختګ شاهدان يو .

(c) ketabton.com: The Digital Library

ځيني پدې عقيده دي چې اولين وبلاګ د (ټيم برنرزلي) په واسطه د (info.cern.http) په نوم جوړ شو ، دوهم وبلاګ د (mare andreessen) په واسطه په (ncsa) کې رامنځته شو . چې پدې کې هم د برنرزلي په شان کارونه ترسره کيدل .

د۱۹۹۲م نه تر ۱۹۹۷م کلونه چې هغه د وب د انفجار په نوم يادېږي؛ ځو نور وبلاګونه هم منځته راغلل، له لومړنيو وبلاګونو څخه کولای شو د (winer daver) اړوند اخبار seripting د وبلاګ (barger) او (cameron barret) وبلاګو ته اشاره وکړو . دلومړنيو وبلاګونو د منځپانګې په اړه ويلای شو چې په لومړنيو وبلاګونو کې د اسې لينګونو او توضيحات شامل وو چې هغه د لوستونکو له غوښتنې سره سمؤ . پدې بهير کې وبلاګ ليکونکې د دې غوښتونکې شول تر څو په وبلاګونو کې داسې مطالب ځای پر ځای کړي چې په راتلونکې کې هم د خلکو د ميل او غوښتنو وړ وي.

دوبلاګونو پراختيا يا عمومي کيدل

لومړني وبلاګونه اکثره د وب او نرم افزاره طرحه کونکو لخوا چې يو جانبه فعاليتونه وو ؛ په شخصي توګه په کورونو کې رامنځته شول. ددوی ارتباطي منځته راتګ دهغوی د ايجادونکو په توان پوری تړلی وو ، چې په هغه وخت کې يو په بل پسې مطرح شول. په لومړيو کې د وبلاګونو تعداد ډير محدود وو ، چې په ۱۹۹۹م کال کې په دغه لاره کې دځو وړيا او په ټيټ بيه د وبلاګونو په منځته راتګ سره په دغه لړی کې ډير لوی پرمختګ راغی.

د وبلاګ يا وبلاګ نويسی شمير تر ۲۰۰۰م کاله له ۱۰۰۰ څخه زيات وبلاګونه جوړشول، او دغه تعداد د ۲۰۰۲ کال تر نيمايي پوري له نيم مليون څخه هم زيات شو . داوسني جوړښت په اساس د وبلاګونو تعداد د وبلاګ ليکني په سيستم کې له سلو زرو څخه زيات دي، په هرو ځلوېښتو ثانيو کې يو نوی وبلاګ رامنځته کيږي. په وبلاګ کې يو مهم تحول هغه د وبلاګ بدليدل دي په يوي داسي رسني چې د هغي پواسطه په مختلفو موضوعاتو باندي دهغه د ليکونکو ترمنځ محاوري (خبري اتري) کيږي، په همدی ترتيب هغه لوستونکي چې علاقه لری ترڅو په دغه بحثونو کې برخه واخلي، د موضوع په اړه د لومړنيو معلوماتو څخه علاوه کولی شي خپل نظر هم دموضوع په اړه ځرګند او يا دخپل وبلاګ په جوړولو سره په نوموړی موضوع کې له خپل ليد لوري څخه مباحثي او معلومات خپاره کړي.

د پورتني وضعيت په نظر کې نيولو سره کولای شو په ظاهري ډول د ارتباط په ډول په يوه وخت کې د څو نفرو ترمنځ نظريات او معلومات تبادله شي، چې تر اوسه په مختلفو ډولونو لکه (newsgroups) خبري ګروپونه يا (mailing) دخطونو يا پيغامونو ليستونه جوړ شوي دي. لدي سره په تړاو يو اساسي توپير وجود لري، هغه داچې وړاندي شوي نظرونه په متعلقه فضا کې دوبلاګ تآليفونکی ته ليږل کيږي، هر وخت په مستقيم ډول خبري نشي کولي، بلکې هغه خپلي خبري وبلاګ ته په کتو سره مشاهده کولی شي. يو له هغه تحولاتو څخه چې د وبلاګ د رشد او انکشاف سره رامنځته شو ؛ هغه د وبلاګونو مطالعه ده نورو وبلاګ ليکونکو څخه چې د blogrolling په نامه د پديدي د رامځته کيدو سبب شو blogrlling (د وبلاګ يوه برخه چې د هغه سايټونو د ليست لپاره چې وبلاګ ليکونکي هغه په منظم ډول او هميشه مطالعه کوي

(c) ketabton.com: The Digital Library

د جوړښت په ډول له هغه وبلاګ سره يوځای کيږي د غه برخه عموما په ښي او يا چپ طرف کې په يوه صفحه کې جوړه شوي وي.) د دغه ليک له ډيرو جالبو ځانګړتياوو څخه د وبلاګونو ترمنځ د ارتباطي جامعي (شبکې) رامنځته کيدل دي.

وبلاګ په افغانستان کې

وبلاګ په افغانستان کې نسبتا يوه نوی پديده ده، په افغانستان کې د وبلاګ شاليد ته په کتو ويلی شو چې د سپټمبر له يولسمي څخه پيل کيږي. لومړی وبلاګ ليکونکی د افغانستان په داخل کې عزيزالله حکيمي دی، چې په يوه خارجي موسسه کې ئی کار کولو، لومړی وبلاګ يې په افغانستان کې په ۱۳۸۱ه ش کال کې د کنګاش په نامه جوړ کړ، په افغانستان کې هغه وخت وبلاګ يوه نوی پديده وه، يوازې خارجي موسساتو په کابل کې انټرنټ ته لاس رسي درلود، مګر په ۱۳۸۳ ه ش کال کې بی شماره وبلاګونه د افغانستان د وبلاګ فهرست ته ورزيات شول، چې ۳۰۰ ته يې تعداد ورسيد؛ په ۱۳۸۰ ه ش کال کې نه يوازې په افغانستان کې بلکې په ټوله نړۍ کې اوج ته ورسيد، په داخل د افغانستان کې هم افغان وبلاګ ليکونکو وبلاګ ته مخ راوګرځولو، مګر دا هغه کسان وو چې په خارجي موسساتو او سازمانونو کې په کار لګيا وو. په اوسني وخت کې په افغانستان د وبلاګ ليکونکو قانون جوړ شو چې په افغانستان کې د وبلاګ ليکونکو له مشروع حقوقو څخه دفاع کوي.

د وبلاګ ځني ځانګړتياوي:

۱ د وبلاګ سبګ او طريقي عموما شخصي، غيري رسمي او خپلواک دي. له دې وړيا نشراتو څخه په استفاده هرڅوک کولای شې د اطلاعاتو او پيغامونو په نشرولو په انټرنټ کې اقدام وکړي.

۲ څرنګه چې وبلاګونه د کيفيت، محتوا او اهدافو له لحاظه مختلف ډولونه لري، په همدې لحاظ هريو کولای شي د خاصو لوستونکو درلودونکې وي.

۳ څرنګه چې وبلاګونه په ۹۰ لسيزه کې مطرح شول او په ډير سرعت سره يې پرمختګ او په همغه وخت کې يې په نشراتو پيل وکړ، لکه blogger.com پدی لاره کې بيلابيل وبلاګونه رامنځته شول. مثلا: هغه وبلاګونه چې د خاطراتو آن لاين دفترچه يعني د ليکونکو د روزمره فعاليتونو او تجربو انعکاس کونکې دي، خصوصې وبلاګون يوازې د هغه توضيحاتو درلودنکې دي؛ چې له ځيني موضوعاتو سره لينګ ولري.

اکثره وبلاګونه د متنونو درلودونکې وي. مګر ځينی داسی وبلاګونه هم موجود دي چې له متن څخه علاوه له نورو اطلاعاتي موادو لکه صوت، تصويرونه اونورو ويديويې کليفتونو څخه هم استفاده کوي. تصويری بلاګونه (photo blog) ، ويدويې بلاګونه (videoblog) ، صوتي بلاګونه (audioblog) .

۴ يو وبلاګ هغو اطلاعاتو ته اشاره کوي. چې وبلاګ جوړونکو له نورو وبلاګونو سره په لينک کې له هغې سره تقسيم بندی کړی وي، ترڅو په اسانی سره استفاده کونکي له هغې څخه استفاده وکړي، د وبلاګ لوستونکې کولی شي له هغې برخې د وبلاګ څخه استفاده وکړي چې هغه ته په زړه پوری وي، ديوه وبلاګ د

(c) ketabton.com: The Digital Library

مطالعي په وخت کې لوستونکي کولی شي په بيلابيلو لومړنيو تفاوتونو سره مطالعه وکړي. لکه زمانی (د وخت او تاريخ په اساس مطالعه.) ، د موضوع په اساس (د خاصو لغتونو د پلټني په اساس) . زياتره وبلاګونه په يو blog roll کې شامل وي؛ چې د هغه لينګونو په ليست کې شامل وي چې د وبلاګ جوړونکو لخوا پشنهاد شوي وي. اکثره وبلاګونو دغه فرصت خپلو لوستونکو ته برابر کړی دی؛ ترڅو لوستونکي خپل نظر د موضوع په اړه په سايټ کې څرګند کړي.

۵ - يوه جالبه نقطه له وبلاګ سره په تړاو هغه د وبلاګ سادګي ده په وبلاګ کی يوه اصلي صفحه له نورو صفحاتو سر په تړاو د ارتباطي مشاهدی لپاره ځانګړي شوي وي. د دغه سايټ لپاره د scro سبک جوړ شوی، چې لسګونه صفحي له هغي سره تړاو لري. اکثره وبلاګونه دغه جوړښت لری.

۲ وبلاګ معمولا عمومي حالت لري مطالب په عمومي ډول د لوستونکو خدمت ته وړاندي کوي.

- موجوده امکانات په وبلاګ کې معمولا په څو مؤلفينو پوری تړاو لري. - په خپاره شوو امکاناتو کې په يوه وبلاګ کې له يو عاقلانه فکر څخه پيروي کيږي؛ مثلا کله چې د يو وبلاګ مؤلف د يو مناسب لينګ پيدا کوي؛ کولای شي له هغي سره د ميلان په صورت کې هغه معرفي کړي.

۷ - يو وبلاګ د مضامينو د لومړيتوب او د خاص زماني نظم په اساس رهبری کيږي (د وبلاګ په لومړيو صفحو کې نوي مطالب وروسته نور زاړه مطالب نشر کيږي) ۸ - په اوسني وخت کې مختلف وبلاګونه د ژوند په بيلابيلو برخو کې لکه سياسي، حقوقي، اجتماعي، فرهنګي، علمي او په نورو مواردو کې موجود دي. ۹ - د وبلاګونو ايجاد ول د ټولني په يوه خاص قشر پوری ندي تړلي بلکي د ټولني مختلفی طبقی کولای شی وبلاګونه رامنځته کړي. ۱۰ - کيدای شي داسي سوال مطرح شی چې ولي وبلاګونه دومره مشهور دي؟ د سافتويرو يو جوړونکې پدې اړه وايي (زه پدی فکريم چې هغه څه چې يو څوک يي په ذهن کې راګرځوی په دنيا کې شايد د ويلو موقع ونکړل شي او يا د خپلو عقايدو د څرګند ولو لپاره امکان پيدا نکړي مګر پوهيږي چې شايد وبلاګ د دي لپاره بهترينه وسيله وي) .

۱۱ - وبلاګونه په بيلابلو برخو کې په يوه ورځ کې زرګونه لوستونکي لري بيلابل لوستونکي مختلف موضوعات چې د ده د علاقي وړ وی د ورځپاڼو څخه مخکې لولي. ۱۲ - ځيني وبلاګوونه صرف د يوه شخص څخه کنترو ليږي، مګر ځني نور د يوه ګروپ څخه کنترو ليږي.

۱۳ - وبلاګونه د ورځپاڼو او مجلو په نسبت د زياتو مراتبو د رلودونکي دي او يو تعداد وبلاګونه د (ستاسو نظر وړنقطی) د يوی برخي د رلودونکي دي چې لوستونکي کولی شي وړاندي شوی نظر مطالعه او د نورو لوستونکو په څير خپل نظر په نوموړي موضوع کې بيان کړي. د پورتني ځانګړتيا په نظر کې نيولو سره د خپل نظر د وړاندي کولو څخه علاوه له څو ساعتونو څخه وروسته بيا هم کولای شې له خپله فکره نور معلومات هم د نوموړي موضوع سره په تړاو وړاندی کړي.

ويبلاګ ليکنه چادود کړه؟

(c) ketabton.com: The Digital Library

دوبلاګ لیکنی دبنسټګرو په اړه خوا لږ معلومات ورکړل شوی دی، دالاروښانه نه ده؛ چي لومړني مخکښ څوک و، خو د دی رسنیزی وسیلی شمیر ورځ تر بلی پراختیا او وده مومي او د هغه ارزښت او اغیزی راښیی.

همدا اوس په نړی کی دوبیلاګونو شمیر تر لس ۱۰میلیونه اوړی،

ډیوونی ز، جورن بارګر او جاسټن هل هغه دری کسان دی چی د ویبلاګ په دود تیا او وده کی یی رغنده رول لوبولی دی، ډیری د ویبلاګ لیکوالان؛ همدوی د ویبلاګ لیکنی پلورنه ګڼی، وینز په ۱۹۹۷کال کی د ویبپاڼو دجوړلو ټګلاری او د متنی خبرونو د اوډون چاری را وایستی هغه په نړیجال کی ترټولو دزاړه وبلاګ څښتن دی.

ونیز په پیل کی دوبیلاګ دکشف په اړه څه نه ویل ،خووروسته هرڅه په ډاګه شول، بارګر دخبریالانو په وړاندی وویل: چی د ویبلاګ له لومړنیو کاروونکو شمیرل کیږی؛ هغه په ۱۹۹۹کال robot wisdom.com ویبپاڼه راوایسته اوبیلابیل توکی یی پکی پرلیکه کړل، د ده په وینا ، وینر د ویبلاګ لیکوال نه دی، ځکه زمانی اوډون ته یی پام نه کاوه وینز په پیل کی ویبپاڼو ته news pages یا د خبر پاڼی کلیمه کارولی وه، خو دا چی سایټونه یوازی په خبرونو پوری منحصر نه وو)) ویبلاګ ((یاد شول او ملګری یی ټول د انټرنیټ کارکوونکی په همدغه نامه یادوی (جاسټیین هل) کله هم د ادعا نه ده کړی چی دی لومړنی بلاګ لیکوال دی.

په پښتو کی ویبلاګ لیکنه له بهره راغله، په پیل کی یو شمیر بهرنیو ویبپاڼو دا اسانتیا برابره کړی وه، خو وروسته د وربل، ټول افغان د بلاګونه په څیر پاڼو هم دغه نوښت ته لاس واچاوه.

په پښتو کی دلومړی ویبلاګ جوړونی ویاړ وربل سایت ته پاتی کیږی، خوورسته دغه لړی وغځیده او اوس په نړیجال کی په زرګونو پښتو ویبلاګونه دی.

الکترونیکي ورځپاڼه:

د بلاګونو په اړه ترسره شوی څیړنی ښیی؛ چی دانټرنیټ په فضا کی تر پنځومیلیونو پوری ویبلاګونه او شاوخوا دری میلیونه د فیسبوک پاڼی دی؛ چی دانټرنیټ کاروونکو څو سلنه برخه جوړوی، دغه بلاګونه د انګلیسی په ګډون په ۱۰ ژبو کی دی چی دپښتو برخه پکی ډیره خواره ده، ویبلاګ چلوونکی ډیری دویبپاڼو مسلکی او نامسلکی لوستونکی دی چی د وخت په تیریدو سره له اړوندو ویبپاڼو ځانګړی ویبلاګونه غواړی

.

ایا ویبلاګ لیکنه خبریالی ده؟

دخبریالی ډیری کارپوهان ویبلاګ لیکنه خبریالی نه ګڼی دلته دوه لاملونه دخبری سرچینی په توګه دبلاګ منلو پر وړاندی خنډ جوړیږی:

شخصي والی

(c) ketabton.com: The Digital Library

ویبلاګونه دلیکوال یا ویبلاګ چلوونکي شخصي مال دی، او هرڅه ته پکې له یوې شخصي زاويي کتل کیږي په ویبلاګ کې ډیر لږ پر خبري مسایلو تمرکز کیږي، په داسې حال کې چې د شخصي بوختیا وو او مسلکي توکو برخه یې تر نورو هغو درنده ده.

کم باوري

ویبلاګونه دخبر ښې سرچینې نه دي؛ ویبلاګونه ته خلک د شخصي کتابچو په توګه ګوري، نه یوه خبري وسیله؛ په همدغه لامل د ویبلاګونو دخبري توکو (خبرونه ،رپوټونه او داسې نور) د اعتبا رکچه هم خوراټیټه ده؛ ډیر لږ به داسې کسان وموندل شي چې پر ویبلاګ دیوې ښې خبري سرچینې په توګه باور وکړي، دغه راز تر سره شوي څیړنې هم دا ښیې چې لوستونکي ویبلاګونو ته دخبرونو لپاره نه ځي، بلکې له خبرونو نه دیوه متفاوت څیز په لټه کې بلاګونو ته سرښکاره کوي، د دې موضوع یو شمیرکسان بیا ویبلاګ رسنۍ او ویبلاګ لیکنه خبریالي ګڼي، ددوی په اند ویبلاګ دیوې نوې انټرنیټي انلاین وسیلې په توګه خپل ځانګړې مخا طبان لري، او ویبلاګونه هم کولای شي دوبیپاڼو په څیر ښې خبري سرچینې وګرځي.

دغه ډله ویبلاګ لیکنه دنرمې خبریالۍ یوه برخه بولي په نرمه خبریالۍ یا نرم خبر کې ډیری د پیښې شا څمکه او تر پیښې وروسته مسایل را سپړل کیږي؛ ځکه خو د ویبلاګ لیکنه هم په دغه کتارکې راولي، ددوی په وینا په نرمو خبرونو کې فیچري او شخصي توکي ډیروي اوبلاګ لیکنه هم دا ځانګړنې لري، دا ډله په دې باورده چې ویبلاګ به په راتلونکي کې غوره رسنیزه وسیله وي.

دغه ادعا تریوه بریده دمنلووړهم ده، ځکه همدا اوس په نړۍ کې ترڅو میلونو پورې کسان ویبلاګونه لري، په میلونونو ویبپاڼې دي، په همدې کچه ورځپاڼې، راډیوګانې اوټلویزونونه دي؛ چې داټول په خپل وارسره خبریالي تر کس پورې محدودوي؛ یانې داسې وخت هم راتلونکي دي چې هرکس یوه رسنۍ ولري؛ داکه ویبپاڼه ده ویبلاګ دی اویا تردې بله ساده او بې لګښتې احتمالي رسنیزه وسیله ده.

ویبلاګ د انلاین رسنیو دیوې برخې په توګه په خبري ډګر کې له ویبپاڼو سره ورته ښه لري، یانې په ویبپاڼو کې ډیرې ځانګړنې، آرونه او معیارونه سره ورته دي دلته یوازې هغه ټکي یادول غواړو چې دویبلاګ دبرې اوراښکون لپاره اړین دي.

په ویبلاګ کې څه وکړو او څه ونه کړو؟

ژورنالیستان چې کله انلاین نړۍ ته ننوځي ډیر له دودیزې خبریالۍ نه په اغیزه عمل کوي، د دې لپاره چې انټرنیټي فضا کې خپل ځای او موقعیت وپیژني د انلاین رسنیو پر ځانګړنو باید وپوهیږي، دغه ځانګړنې یو څه دویبپاڼو په برخه کې سپړل شوې او ځینې نورې هغه چې په یو نه یو ډول له ویبلاګ سره تړل کیږي په دا ډول دي.

له غږ، انځور او میوزیک نه ګټه واخلئ

(c) ketabton.com: The Digital Library

په بلاګ کې ځانګړې غږونه او موسيقي د بلاګ راښکون ډېروي، د مخاطبانو په ذهنونو کې يې ياد تلپاتې کوي، که چيرې تاسې په وېبلاګ کې له پرانستل کېدو سره سمه (اې زما وطنه دلالونو خزانې زما ـــ ستا هره دره کې دې دتورو ښاپې زما) يا دازمونږ زيبا وطن. دغسې نورې ترانې يا ځانګړې موسيقي وې، د مخاطب په ذهن کې به ستاسې د بلاګ نوم ژوندی پاتې کيږي، دغه راز بې سارې نوې او په زړه پورې انځورونه او پيوندونه هم ستاسې د بلاګ اغيزه ډېروي.

ښه راغلاست ،په مخه مو ښه

يو شمير وېبلاګونه همداچې پرانستل کيږي پر مخ يې د ښه راغلاست يا هر کلي جمله راځي، دغه راز کله چې بيرته تړل کيږي د مخه ښه توري راځي دا په مخاطبانو کې د بلاګ په اړه يو ډول راښکون او باور زيږوي؛ او هغوی دې ته اړباسي چې په وار وار بلاګ ته سر ښکاره کړي دا هم په ياد ولرئ چې له بريده زيات دغسې ځيزونه ونه کاروئ؛ ځکه دا بيا دمخاطبانو لپاره يو ډول مزاحمت ګڼل کيږي، که تاسې پخپله له دغسې مزاحمتې کړيو سره مخامخ کيږئ، لومړنی غبرګون به مو دهغو بندول او ورپسې له سايټ نه تيښته وي.

خپل ځان ور وپيژنئ

په بلاګونو کې د بلاګ د ليکوال پيژند ګلوی دوديزه مساله ده، دوېبلاګ په ښي يا کيڼ اړخ کې خپله لنډ پيژند ګلوي او انځورونه پر ليکه کړئ، برښناليک او ګرځنده ټيليفون شميرې هم وليکئ دا له تاسې سره د مخاطبانو د پيژندګلوي او اړيکو په برخه کې مرستندوی تماميږي که چاپ شوي اثار او نورې لاسته راوړنې لرئ هغه هم پر ليکه کړئ.

دبلاګ قالبونه ژرمه بدلوی

دبلاګ لپاره له ذوق او سليقې سره سم قالب غوره کړئ؛ ستاسې لوستونکي ستاسې دبلاګ له مخپسولنې او چوکاټ سره روږدي کيږي، که چيرې دغه مخپسولنه او قالبونه ژر ژر بدلوی دا به پر لوستونکو ښه اغيز ونه کړي.

په بلاګ کې درنګونو بې ځايه کارول دلوستونکي لپاره ستونزې پيښوي، په ځانګړې ډول به شا ځمکه کې تور رنګ مه کاروئ؛ ځکه په تور کې هر بل رنګ دلوستونکي سترګې ستومانوي، که رنګونه ساده او په ښه سليقه غوره شي دا به ښه وي.

لنډ وليکئ او تبصرې کنترول کړئ

په وېب اووېبلاګ کې اوږدې ليکنې دچا نه خوښيږي؛ کوښښ وکړئ چې ليکنې مو لنډې او د تبصرو لپاره کړکې پرانيزئ، تبصرې پر وخت کنټرول کړئ او چا ته دا وخت مه ورکوئ چې ستاسې بلاګ د خپلو شخصي عقدو سپکاوي او يا هم غير اخلاقي چارو لپاره وکاروي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

که چیری انټرنیټ ته۱۲ ساعته یا ۲۴ ساعته لاسرسی نه لری او نیغی تبصری نه شی سمولای، د تبصرو کړکی مه پرانیزی کوښښ وکړی له لیکنی سره مو پر لومړی مخ تر او و پوری تبصری پریږدی پاتی نوری یی بلی پاڼی ته لیږدولای شی.

کوچني انځورونه وکاروی

کوچنی انځورونه او نقشی تر سترو هغو ښه دی، که چیری ستاسی انځورنه لوی وی او د مخاطبانو د انټرنیټ چټکتیا کمه وی؛ هغوی په انځور کتلو کی له ستونزو سره مخامخ کیږی، تاسی باید ور او په معیاری کچه انځور پورته کړی.

توکی او انځورونه ژرمه کوزوی

دشونتیا تر بریده له بلاګ نه پخوانی ټوکی مه کوزوی، ستاسی لیدونکي کیدای شی دیوی مهمی موضوع په برخه کی ستاسی توکو ته اړتیا وومی، هغوی به خامخا ستاسی بلاګ ته سر ښکاره کوی، که په بلاګ کی مو توکی لری کړی وی؛ هغوی به سخت نهیلی شی هڅه وکړی دخپلو زیرمو شویو توکو لینګ پر لومړی مخ کیږدی.

څه ډول لوستونکی موندلای شی

- داسی څه ولیکی چی دورځی مساله وی او یو نوی څیزوی.
- دخپلی اړوند ځانګړي سکالو په اړه بشپړ تمرین وکړی او ځان ښه پری پوه کړی.
- تاوده خبرونه او مهمی تودی پیښی ژرخپروی.
- داسی څه ولیکی چی په ۱۰ کالونو کی هم زاړه نه شی.
- په پیل کی یوازی پخپله ویبلاګ وچلوی، وروسته موډلی پراخه کړی او نور ته هم دا اسنتیا ورکړی چی بلاګ ته مو توکی پورته کړی.
- لوستونکی نورو ښو ویبلاګونو ته بوځی او له هغوی هم دا وغواړی چی دښو ویبلاګونو ادرسونه درکړی.
- دکورنی ژوند او مینی په اړه څه مه لیکی.
- له نورومشهورو ویبلاګ لیکوالو سره اړیکی ونیسی دهغوی په اړه څه ولیکی، دوییلاګونو لینګونه یی خپاره کړی؛ او له هغو هم همدغسی غوښتنه وکړی.
- نظر پوښتنی وکړی، او دبلاګ دکتونکو شمیر وګوری.
- له مشهورو ویبلاګ لیکوالو هنرمندانو او ..... سره مرکی وکړی.
- نیوکی وکړی او داړتیا پر مهال په مهمو کسانو لګیږی.
- بریښنالیکونه او ور تبصرو ته ځواب ورکړی.

(c) ketabton.com: The Digital Library

- که ځانګوال کسان یاست، روزنیزی دوری پیل کړی او لو ستونکو ته انلاین درس ورکړی.
- ویبلاګ اپډیټ وساتی او ځنډ مه پکی کوی.
- دخپل مسلک په اړه لیکني وکړی او ځانونه پکی مخکښانو کړی.
- په خپلو لیکنو کی ځان ښونه مه کوی، چی بیا د خلکو نه خوښیږی.
- نیوکی ومنی او وړکسان وستایی بیځایه غرور مه کوی.
- ځانونه استادان مه ګڼی، ځکه ستاسی ویبلاګونه ستر ستر استادان هم ګوری.
- دنورې نړی له لیکوالانو او ژورنالیستانو سره اړیکی ټینګی کړی او له هغوی نه یو څه واخلی.
- د ویبلاګ لیکوالو دټولنی غړی شی، که ټولنه نه وی جوړه یی کړی.
- اسلامی او ملی ارزښتونه ته درناوی وکړی داسی څه مه لیک چی رنګه مو پری بده شی.

د ټولنیزو ارتباطي وسایلو په وړاندې د ژورنالیزم په مسلک کې د بحران منځته راتګ:

بحران: بحران له هغه منفي او نه پیش بیني کیدونکو حالتونو څخه عبارت دی، چې په ناځاپي ډول د فرد او جامعې په ژوند کې رامنځته کیږي، په اصل کې د منافشي او قضاوت په معني دي؛ چې په اساسو لحظو کې د داسي تغیراتو رامنځته کیدونکي وي چې طرحه شوی اهداف له اصلي مسیر څخه ګرځوي. هغه بحرانونه چې پټ وي هغه بلقوه پیښیږي دي، او هغه بحرانونه چې ښکاره دي؛ هغه بلفعل دي. په همدې ډول بحرانونه په طبعي ډول (natural) او ځیني وخت د انسانانو په وسیله (manmade) منځته راځي.

د سیاسي، اجتماعي او اقتصادي بحرانونو ډولونه:

۱.د هویت بحران identity crisis: چې د پردیو یا بیګانګانو په واسطه د فرهنګي او سیاسي ولکي او یرغل په پایله کې منځته راځي.

۲ - د مشروعیت بحران legitimacy crisis: دغه بحران له یو داسي نظام څخه وروسته رامنځته کیږي، چې د خلکو د خوښی څخه پرته منځته راغلی وي.

۳ - د مشارکت (ګډون) بحران crisis participation: دغه بحران په هیواد کې د نفاق (بې اتفاقی) د ملتونو ترمنځ د وحدت اویوالي د نه شتون په پایله کې رامنځته کیږي.

۴ - د نفوذ بحران penetration crisis: کله چې د ملت خلک په سیاسی چارو کې په واکدارانو بې اعتماده شي دغه ډول بحران رامنځته کیږي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

۵ - د توزیع بحران distribution: چې د قومي او طبقاتي بې عدالتي او استسمار په نتیجه کې په مختلفو شکلونو را منځته کیږي.

د هر نوعه بحران د له منځه وړلو لپاره د بحران له پیښېدو څخه مخکې منظمه او سیستماتیکه څارنه، تحلیل او څیړنه د بحران په له منځه وړلو کې کومک کوي.

له یادو شو بحرانو څخه هریو کولای شي چې ځینې اصلي امنیتي عوامل ولري.

د امنیتي بحرانونو عوامل:

۱ - د انتخاب شو مسؤولینو ترمینځ د مناقشې پراختیا .

۲ - د دولت د اعتبار کمولای او د مخالفانو د اعتبار پراختیا اوزیاتوالی.

۳ - د مخالفانو د کړنو او اقداماتو زیاتوالی.

۴ - د دولت د پلویانو ناراضه کیدل او ناخوښي.

۵ - د قومي او ګروپي اختلافاتو پراختیا .

۶ - د تخریبي او ورانکاره فعالیتونو او پریکړو زیادت.

۷ - اعتصابونه او مظاهري.

۸ - له پولو څخه د باندې د بحرانونو وتل.

د دغو بحرانونو د مخنیوي لپاره که څه هم هغه ښکاره بحرانونه او یا پټ وي لازمي تدابیر په کار دي، هغه چې د ژورنالیزم په مسلک کې د یوه ژورنالیست روزمره کار دي، په ډیرو نورو مسلکونو کې هغو ته د بحران په سترګه کتل کیږي، ژورنالیستان تر آخرینې ورځې د ژوند چې په دي مسلک کې په کار لګیا دي، هره ورځ له یوی داسې پیښې یا ستونزې سره مخ کیږي چې ورته نوی او ستونزمنه وي، چې د هغې په مقابل کې باید بې وخته هم تصمیم ونیولی شي، له هغه کلیمو او جملو څخه استفاده وکړي چې تر اوسه یې نوي کارولې، وروستۍ نتیجې چې په ښکلې او ښایسته کلام سره په معین وخت او معین حجم کې وړاندي کړي، تر هغه وخته خپلې هڅې ګړندی وساتي ترڅو یدي مطمئن شي، چې همدغه مطلب؛ چې دده یو بل حریف په بله ورځپاڼه کې نشر کړی؛ د ده د هڅو او کوششونو له حاصل څخه بهتره ندی. دغه وضعې ته په نورو مسلکونو کې بحراني وضعه ویلای شوو، مګر د ژونالیست لپاره دغه وضعه د ژورنالیست د هرې ورځې د ژوند سرنوشت دی.

په ټولنیزو ارتباطي وسایلو کې کولای شو بحرانونه له څو وجهو ډلبندي کړو.

الف: د بهرانونو د ماهیت له نظره:

۱ - طبعي بحرانونه: لکه سیل، زلزله.

(c) ketabton.com: The Digital Library

۲ - اقتصادي بحرانونه: لکه بيکاري.

۳ - اجتماعي بحرانونه: لکه مخدره مواد، د ځوانانو مشکلات، مظاهري.

۴ - سياسي بحرانونه: لکه په سياسي چارو کې ناڅاپي بدلونونه، کودتا، نظامي ننګوني.

ب: د طبعي تغيراتو له نظره:

۲ - لوی بحرانونه چې د طبعت په سطحه کې تغيرات راولي. لکه: سيل، زلزله

۲ - هغه بحرانونه چې د طبعت په سطحه کې ده هغه لپاره کوچني تغيرات کافي وي. لکه: په آرام ډول سياسي بحرانونه.

ج: له مخکې څخه د چمتوالی له نظره:

۱ - هغه بحرانونه چې له مخکې څخه هغه د انتظار وړ وي. لکه: هغه مظاهرې چې د هغه په اړه له مخکې څخه خبر ورکړل شوی وي.

۲ - د توقو خلاف بحرانون. لکه: سيل، زلزله او انفجار.

د: د بحران د عواملو له نظره:

۱ - د رسنيو د خوښې وړ عمده بحرانونه: هغه بحرانونه چې مشخص وکړی په مطبوعاتو کې ورګډ وي.

۲ - غيرې عمده بحرانونه: هغه بحرانونه چې اصلی مخاطبان يې رسنۍ نه وي.

ه: د مخاطبانو د غبرګون له نظره:

۱ - هغه بحرانونه چې ملی يوالی ايجادوي. لکه: جنګ، بهرنی تهديدونه.

۲ - هغه بحرانونه چې په ټولنه کې بيلابيل نظرونه او رايې وړاندې کوي. لکه: سياسی او اجتماعي بحرانونه.

د بحران په بيلابيلو مراحلو کې د رسنيو دندې:

۱- د بحران څيړنه او سپړنه.

۲ - د وضعيت تثبيتول.

۳ - د اوضاع (حالت) روښانه کول.

۴- د بيلابيلو مفکورو ترمنځ د تعادل (موازني) ساتل.

۵ - د خيالونو او اميدونو اصلاح.

۶ - منځګړيتوب.

(c) ketabton.com: The Digital Library

۷ - د لوستونکو او اوریدنکو پیژندل.

۸ - د بحران په اړوند د خبرونو خپرول.

۹ - د خبر او اطلا په خپرولو کې د خپلواکې او عینت ساتل.

۱۰ - په موقع سره تحلیل، بیړه باید پکې ونه شي.

۱۱ - د مخاطبانو په ښه ډول رهبري کول.

۱۲ - د فتنو په وخت کې د فتنو د ضررونو څرګندول.

۱۳ - د فتنو د نمایش او ښکاره کولو څخه مخنیوی کول.

۱۴ - د مصاحبو په خپرولو کې زیات دقت او پاملرنه.

۱۵ - د منطقی پشنهادونو ارائه کول.

۱۷ - په مصاحبه کولو کې د ژورنالسیت ښه ابتکار او لاسته راوړني.

۱۸ - په ټولنه کې د خاصوګروپونو او طبقو انتخابول.

۱۹ - د خلکو د پوهې او استعداد په نظر کې نیول.

۲۰ - د وروستیو معلوماتو او اطلاع په نظر کې نیول.

۲۱ - د تحریک کونکو اشخاصو څارنه.

Get more e-books from www.ketabton.com
Ketabton.com: The Digital Library